

Διοργάνωση Πάνελ

2^ο Διεθνές Συνέδριο Συλλόγου Κοινωνικών Ανθρωπολόγων,
Θεσσαλονίκη, 24-26 Μαΐου 2024

«Ανθρωπολογία, Εθνογραφία σε/για Αβέβαιους Καιρούς»

ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ

**Τίτλος πάνελ | Εργασιακή Επισφαλειοποίηση σε Αβέβαιους Καιρούς:
Εργαζόμενοι/ες στις Πολιτιστικές και Δημιουργικές Βιομηχανίες (ΠΔΒ)**

Το πάνελ αποτελεί μέρος του ερευνητικού έργου «Εργασιακή Επισφάλεια και Κοινωνική Συνοχή: Η Περίπτωση των Πολιτιστικών και Δημιουργικών Βιομηχανιών (LaPreSC)» που υλοποιείται στο πλαίσιο του Εθνικού Σχεδίου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας «Ελλάδα 2.0», με τη χρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης - NextGenerationEU (Φορέας Υλοποίησης: ΕΛ.ΙΔ.Ε.Κ. - Αριθμός Έργου 16313, Δικαιούχος: Πανεπιστήμιο Κρήτης).

Περίληψη Πάνελ

Συντονισμός

Ασπασία (Σίσσυ) Θεοδοσίου Αν. Καθηγήτρια, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

Χριστίνα Καρακιουλάφη Αν Καθηγήτρια, Πανεπιστήμιο Κρήτης

Ιωάννης Τσιουλάκης Αν. Καθηγητής, Queen's University Belfast

Η εργασία στις ΠΔΒ χαρακτηρίζεται από υπέρμετρη ευελιξία, μιας και η αυταπασχόληση, το επονομαζόμενο freelancing, η μερική απασχόληση, η διαλείπουσα εργασία (intermittency), η ηθελημένη ή επιβεβλημένη πολυαπασχόληση (σε άλλες καλλιτεχνικές/δημιουργικές ή μη δραστηριότητες) αποτελούν τις κυρίαρχες μορφές οργάνωσής της. Οι παραπάνω μορφές ευέλικτης απασχόλησης συνεπάγονται την αβεβαιότητα και την επισφαλαιοποίηση των όρων εργασίας στις ΠΔΒ, οι οποίες επιδεινώνονται περαιτέρω σε περιόδους διαδοχικών κρίσεων, όπως οι πιο πρόσφατες. Με όχημα τη μελέτη του καλλιτεχνικού και δημιουργικού πεδίου της εργασίας, το οποίο θεωρείται ως αρχετυπικό του κόσμου της εργασίας στον σύγχρονο καπιταλισμό, το πάνελ φιλοδοξεί να διανοίξει ένα ερευνητικό πεδίο που παραμένει εξαιρετικά περιορισμένο στο ελληνικό συγκείμενο: την κριτική διερεύνηση της εμπειρίας και πρακτικής της εργασιακής αβεβαιότητας και επισφάλειας στις ΠΔΜ στην πολλαπλότητά του. Ταυτόχρονα φιλοδοξεί να αναδείξει ζητήματα που αφορούν τους ευρύτερους μετασχηματισμούς της εργασίας στα εξαιρετικά αρρυθμιστα εργασιακά περιβάλλοντα της νεοφιλελεύθερης συνθήκης, τις συνέπειές τους στις κοινωνικές πρακτικές, συνήθειες, σχέσεις, καθώς και τη δυνατότητα των εργαζομένων στις ΠΔΜ για συλλογική προστασία, δράση και αντιπροσώπευση.

Υπό αυτό το πρίσμα προσκαλούμε μελετήτριες και μελετητές του πεδίου που αξιοποιούν την ανθρωπολογική σκέψη ή/και την εθνογραφία - σε συνδυασμό με μεθόδους ποιοτικής έρευνας από όμορα πεδία - α) να διερευνήσουν τις συνθήκες απασχόλησης στις ΠΔΒ, όπως έχουν διαμορφωθεί από τις πρόσφατες αλληπάλληλες κρίσεις, β) να εστιάσουν στις πολιτικές και τους τρόπους διακυβέρνησης, γ) να αναλύσουν τους τρόπους με τους οποίους διαφορετικά χαρακτηριστικά (έμφυλα, ταξικά, ηλικιακά, φυλετικά κ.λπ.) διαμορφώνουν αυτές τις συνθήκες και επιδρούν στην ευαλωτότητα των εργαζομένων.

Ταυτόχρονα το πάνελ φιλοδοξεί να καταγράψει και να αναδείξει νέες διασυνδέσεις και αντιστάσεις, ατομικές και συλλογικές πρακτικές που υιοθετούν οι εργαζόμενοι/ες και εκπρόσωποι εργαζομένων απέναντι στις προκλήσεις (π.χ. πλατφορμοποίηση) και τις ανισότητες του χώρου, καθώς και ενδεχόμενες νέες μορφές πολιτικής συμμετοχής και διακυβέρνησης που αναδύονται σε αυτό τον ορίζοντα της αβεβαιότητας.

Πρόγραμμα Εισηγήσεων

1^η Συνεδρία

Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, Αίθουσα 16, Κτίριο ΚΖ, 18:00 – 19:30, 24.5.2024

Συντονιστής Πάνελ: Ιωάννης Τσιουλάκης

Αννα Μπονάρου: Πουλόντας χειροτεχνήματα στο διαδίκτυο – Η διαμόρφωση μιας νέας ταυτότητας για το νέο παραγωγό χειροτεχνημάτων

Θεόδωρος Κούτρος: «Εργασιακοί ακροβάτες στην πόλη»: η εργασία στις πολιτιστικές και δημιουργικές βιομηχανίες ως επισφαλές πεδίο στο αστικό γίγνεσθαι

Zlatina Bogdanova: Labour precariousness and uncertainty in the creative districts "Karana" (Plovdiv) and "Talyana" (Varna), Bulgaria

2^η Συνεδρία

Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, Αμφιθέατρο 11, Κτίριο ΘΗ, 12:00 – 13:30, 25.5.2024

Συντονίστρια Πάνελ: Ασπασία (Σίσσυ) Θεοδοσίου, Χριστίνα Καρακιουλάφη

Ασπασία (Σίσσυ) Θεοδοσίου & Ελένη Καλλιμοπούλου: «Επιχειρηματίας του εαυτού σου»: γυναικεία μουσική εργασία στην ελληνική δημοφιλή μουσική σκηνή

Χριστίνα Καρακιουλάφη & Χαρά Κόκκινου: Εμπειρίες εργασιακής επισφάλειας των ηθοποιών εν μέσω οικονομικής και πανδημικής κρίσης

Ασπασία (Σίσσυ) Θεοδοσίου & Ιωάννης Τσιουλάκης: Οι μουσικοί ως επισφαλείς εργαζόμενοι/ες: ακούγοντας τις πολλαπλές κρίσεις

Περιλήψεις Εισηγήσεων

Άννα Μπονάρου

Ανεξάρτητη Ερευνήτρια

Πουλώντας χειροτεχνήματα στο διαδίκτυο – Η διαμόρφωση μιας νέας ταυτότητας για το σύγχρονο παραγωγό χειροτεχνημάτων

Πολλοί σύγχρονοι παραγωγοί χειροποίητων αγαθών δραστηριοποιούνται σε διαδικτυακές πλατφόρμες προκειμένου να πουλήσουν τα τεχνήματα που παράγουν. Μια από τις πιο γνωστές πλατφόρμες αγοραπωλησίας χειροτεχνημάτων είναι το Etsy (www.etsy.com). Οι ωφέλειες που προσφέρει το Etsy σε χειροτέχνες και χειροτέχνισσες είναι πολύ σημαντικές. Οποιασδήποτε παραγωγός χειροτεχνημάτων από οποιοδήποτε μέρος του κόσμου μπορεί εύκολα και δωρεάν να δημιουργήσει ένα ή περισσότερα διαδικτυακά καταστήματα. Μέσα από το Etsy οι παραγωγοί αποκτούν πρόσβαση σε ένα τεράστιο αγοραστικό κοινό στο οποίο δεν θα είχαν πρόσβαση αν διέθεταν τα προϊόντα τους μόνο μέσω φυσικών καταστημάτων. Ενδεικτικά αναφέρεται, ότι διάφοροι χειροτέχνες που διαμένουν στην Ελλάδα πωλούν προϊόντα σε χώρες όπως οι ΗΠΑ, το Ισραήλ, τα Αραβικά εμιράτα και αλλού. Παρά, ωστόσο, τα δυνητικά οφέλη που προσφέρει η συγκεκριμένη πλατφόρμα, εντούτοις υπάρχουν σημαντικές δυσκολίες και εμπόδια. Ο ανταγωνισμός μεταξύ των παραγωγών/ πωλητών είναι τεράστιος. Ας υποθέσουμε για παράδειγμα ότι ένας υποψήφιος πελάτης επισκέπτεται το Etsy προκειμένου να αγοράσει ένα μάλλινο κασκόλ. Γράφοντας, λέξεις κλειδιά όπως «scarf» ή «wool scarf» τα προτεινόμενα προϊόντα που αυτόματα παρουσιάζονται είναι μερικές δεκάδες χιλιάδες. Η δυσκολία να αποκτήσει ένα κατάστημα επισκεψιμότητα αλλά και να μετατραπεί η επισκεψιμότητα σε πραγματικές πωλήσεις, καθιστά τον βιοπορισμό από την παραγωγή και διαδικτυακή πώληση χειροτεχνημάτων αρκετά δύσκολο. Ο σύγχρονος παραγωγός χειροτεχνημάτων θα πρέπει να καλλιεργήσει μια σειρά σύνθετων δεξιοτήτων, όχι μόνο χειροτεχνικών. Για παράδειγμα, θα πρέπει να μάθει να φωτογραφίζει σωστά τα προϊόντα του, να γνωρίζει τις διαδικασίες εκτελωνισμού, να συντάσσει περιγραφικά κείμενα στην αγγλική γλώσσα, να πραγματοποιεί διαδικτυακές διαφημίσεις, να εφαρμόζει τεχνικές βελτιστοποίησης στις μηχανές αναζήτησης, να προστατεύεται από διαδικτυακές απάτες κ.ά. Στο πλαίσιο της εισήγησής μου, χρησιμοποιώντας δεδομένα από εθνογραφική παρατήρηση θα προσπαθήσω να σκιαγραφήσω αυτήν την νέα εκδοχή ταυτότητας που συγκροτείται για τους σύγχρονους χειροτέχνες μέσα από τη δραστηριοποίησή τους σε πλατφόρμες διαδικτυακής πώλησης χειροτεχνημάτων, όπως είναι το Etsy.

Σελίδα | 4

Θεόδωρος Κούτρος

Υποψήφιος Διδάκτωρ, Πανεπιστήμιο Κρήτης

«Εργασιακοί ακροβάτες στην πόλη»: η εργασία στις πολιτιστικές και δημιουργικές βιομηχανίες ως επισφαλές πεδίο στο αστικό γίνεσθαι

Οι παραγωγικοί μετασχηματισμοί των τελευταίων δεκαετιών, οι οποίοι εκφράζονται κυρίως με τη μετατόπιση από τον δευτερογενή στον τριτογενή τομέα της «νέας οικονομίας» των υπηρεσιών έχουν σηματοδοτήσει πολυάριθμες μεταβολές για τον κόσμο της εργασίας. Η απασχόληση σε δεδομένους χώρους των εργοστασίων, σταδιακά υποκαθίσταται από νέες μορφές εργασίας, οι οποίες αποκτούν «άυλο» χαρακτήρα λόγω του διανοητικού περιεχομένου τους, διαμορφώνοντας νέα πεδία ρευστότητας για την εργασία και τη διαβίωση. Ο σύγχρονος εργαζόμενος ως πηγή «διανοητικού κεφαλαίου» καλείται να εξελιχθεί σε ένα νέο εργασιακό περιβάλλον, το οποίο γίνεται ολοένα και πιο ευέλικτο και ανταγωνιστικό. Η μαζική εισδοχή των γυναικών στην απασχόληση, παρά την ικανοποίηση των κοινωνικών αιτημάτων της ισότητας, φαίνεται να συντέλεσε στη μεταφορά των έμφυλων στερεοτύπων και διακρίσεων από τη σφαίρα της αναπαραγωγής σε εκείνη της εργασίας, διαμορφώνοντας συνθήκες επισφάλειας και νέες διαίρεσεις σε βάρος των πλέον ευάλωτων, οι οποίοι εκτίθενται έτι περαιτέρω στο ρίσκο και στον κίνδυνο. Υπό το παραπάνω περίγραμμα, οι εργαζόμενοι των πολιτιστικών και δημιουργικών βιομηχανιών εμφανίζονται ως μία «δημιουργική τάξη», η οποία κατέχει όλα εκείνα τα επιθυμητά χαρακτηριστικά του τρέχοντος προτύπου, τα οποία δυνητικά μπορούν να διατρέξουν το σύνολο των επαγγελμάτων στο πλαίσιο της γενικευμένης πρόωθησης της «δημιουργικότητας» ως απαραίτητης δεξιότητας στην εργασία, συγκροτώντας το νέο «εργοστάσιο της Δημιουργικής Εποχής». Ωστόσο, πληθώρα ερευνητών έχει αναδείξει μία σειρά διαστάσεων που καθιστούν τους δημιουργικούς εργαζόμενους ως επισφαλές αντίπαράδειγμα. Αξιοποιώντας, τα διδάγματα της κοινωνικής ανθρωπολογίας, η εισήγηση θα επιχειρήσει να αναδείξει και να επεκτείνει ευρήματα ποιοτικής έρευνας στο αστικό γίνεσθαι, το οποίο νοείται ως πεδίο εντός του οποίου συντελείται η εργασιακή πρακτική των πολιτιστικών και δημιουργικών βιομηχανιών, με δεδομένες τις νέες μορφές αστικής πολιτικής, όπως εκείνη της «δημιουργικής πόλης». Σε αυτή τη διαδικασία, θα επιχειρηθεί η παρουσίαση των αντιλήψεων των εργαζομένων αυτών σε ένα περιφερειακό κέντρο, καταλήγοντας στις συνεργατικές μορφές απασχόλησης, οι οποίες μπορούν να αναδειχθούν ως κοινωνικό-πολιτικό διακύβευμα ενάντια στην επισφάλεια, λόγω των δημοκρατικών και συμπεριληπτικών μορφών διακυβέρνησής τους ή τουλάχιστον ως ιστορικό συγκείμενο των πρόσφατων κρίσεων.

Zlatina Bogdanova

Senior Assistant Professor, Bulgarian Academy of Sciences

Labour precariousness and uncertainty in the creative districts "Kapana" (Plovdiv) and "Talyana" (Varna), Bulgaria

The formation of the “creative districts” "Kapana" (Plovdiv) and "Talyana" (Varna) is the result of local governance and cultural strategies related to the valorization of the historical and architectural heritage in the city centers. In the course of “European Capital of Culture – Plovdiv 2019” campaigning, the district "Kapana" has become a center of attraction for cultural operators from the country and abroad, who, with the assistance of "Plovdiv 2019" Municipal Foundation, managed to revitalize this desolate urban space since 2014. Unlike "Kapana", where the project started with financing project proposals with a focus on "creative industries", the concept of "Talyana" in Varna is to promote self-generated business initiatives that set a good example of "economic accessibility to cultural heritage", as they are mainly developed inside buildings certified as cultural values. In relation to these urban cores, the paper will present examples of cultural entrepreneurs, artists, representatives of the cultural and creative industries who carry out their projects and activities within these districts. The accent is placed on labour precariousness and uncertainty characterizing the work in the CCIs. The issues of relevant policies and modes of governance are also considered. The ongoing research is based on a long-term ethnographic field work in the mentioned districts in Plovdiv and Varna; the methods include participant observation, digital ethnography, multi-sited ethnography, anthropology at home.

Άσπασία (Σίσσυ) Θεοδοσίου* και Ελένη Καλλιμοπούλου**

*Αναπ. Καθηγήτρια, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

**Επικ. Καθηγήτρια, Εθνικό καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

«Επιχειρηματίας του εαυτού σου»: Γυναικεία μουσική εργασία στην ελληνική δημοφιλή μουσική σκηνή

Η στροφή προς τη μελέτη της δημιουργικής και καλλιτεχνικής εργασίας έχει αναδείξει τα καλλιτεχνικά επαγγέλματα ως εμβληματικά νέων μορφών εργασίας που τείνουν σήμερα να εδραιωθούν στο ευρύτερο εργασιακό πεδίο. Οι καλλιτέχνες και άλλοι/ες εργαζόμενες στις δημιουργικές βιομηχανίες ενσαρκώνουν, σύμφωνα με την άποψη αυτή, την κατάσταση που αντιμετωπίζουν όλοι οι εργαζόμενοι/ες, κατάσταση που συνοψίζεται στην υπερβολική ευελιξία, τη συνεπακόλουθη επισφάλεια, αλλά και την ανάγκη για επιχειρηματική δράση και αυτοπροώθηση. Τα χαρακτηριστικά αυτά τείνουν να ταυτιστούν στη βιβλιογραφία με την κυριαρχία του νεοφιλελευθερισμού, όμως σε ό,τι αφορά τη δημοφιλή / λαϊκή μουσική φαίνεται να έχουν διαχρονική παρουσία. Στην πλειονότητά τους, οι μουσικοί της λαϊκής / δημοφιλούς μουσικής ήταν ανέκαθεν αυτοαπασχολούμενοι/-ες ελεύθεροι επαγγελματίες σε επισφαλείς συνθήκες εργασίας, τις οποίες αντιμετώπιζαν μέσα από «περισσότερο ή λιγότερο επιτυχημένες μικρο-επιχειρηματικές προσπάθειες» (Weber 2004). Αν ιστορικά η επιχειρηματικότητα χαρακτηρίζει σε μεγάλο βαθμό την εργασιακή εμπειρία στη λαϊκή/δημοφιλή μουσική, σε τι βαθμό και σε ποιες εκδοχές παραμένει κεντρική σήμερα, σε μια εποχή «αυταρχικού» νεοφιλελευθερισμού;

Η παρούσα ανακοίνωση μεταφέρει τους παραπάνω προβληματισμούς στο ιδιαίτερα ρευστό εργασιακό τοπίο της μουσικής «πίστας». Μέσα από εθνογραφική έρευνα, εξετάζουμε πώς βιώνουν και μιλούν για την εργασιακή τους εμπειρία νέες γυναίκες τραγουδίστριες στα πρώτα βήματα της μουσικής τους σταδιοδρομίας. Τι σημαίνει σήμερα να είσαι «επιχειρηματίας του εαυτού σου», και τι επενδύσεις της υποκειμενικότητας σου, εντός και εκτός πίστας, προϋποθέτει και προδιαγράφει ο στόχος μιας επιτυχημένης καριέρας. Με αφορμή τις εργασιακές στρατηγικές και πρακτικές που υιοθετούν και αναπτύσσουν οι γυναίκες αυτές, σκεφτόμαστε πάνω στη συνθήκη του «συναισθηματικού καπιταλισμού» (Illouz 2007), όπου το επιχειρηματικό ρίσκο συμπορεύεται με την επιταγή για μια «εργασία γεμάτη πάθος» (Mc Robbie 2016).

Καρακιουλάφη Χριστίνα* και Κόκκινου Χαρά**

*Αναπληρώτρια Καθηγήτρια, Πανεπιστήμιο Κρήτης

**Υποψήφια Διδασκώρισα, Πανεπιστήμιο Κρήτης

«Εμπειρίες εργασιακής επισφάλειας των ηθοποιών εν μέσω οικονομικής και της πανδημικής κρίσης»

Η παρούσα εισήγηση εστιάζει στις εργασιακές εμπειρίες και διαδρομές των ηθοποιών τα τελευταία χρόνια και ειδικότερα κατά τις περιόδους της οικονομικής και της πανδημικής κρίσης, αντλώντας από τα ευρήματα ποιοτικής έρευνας (στη βάση ημι-δομημένων συνεντεύξεων) που πραγματοποιείται στο πλαίσιο του χρηματοδοτούμενου από το ΕΛΙΔΕΚ Ερευνητικού Έργου «Εργασιακή επισφάλεια και κοινωνική συνοχή: Η περίπτωση των πολιτιστικών και δημιουργικών βιομηχανιών». Ήδη πριν το ξέσπασμα της οικονομικής κρίσης, η αγορά εργασίας των ηθοποιών εμφάνιζε στοιχεία απορρύθμισης, καθώς και εργασιακής επισφάλειας και οικονομικής ανασφάλειας. Εντούτοις, εν μέσω οικονομικής κρίσης, τα παραπάνω φαινόμενα εντάθηκαν, ενώ η κατάσταση επιδεινώθηκε μετά την κατάρρευση της συλλογικής σύμβασης που αφορούσε τους ηθοποιούς στο ελεύθερο θέατρο. Αυτή είχε μεταξύ άλλων ως συνέπειες : την καθιέρωση των ιδιωτικών συμφωνικών· την απασχόληση με συμβάσεις έργου ή ημερήσιες συμβάσεις, με εργόσημα, ή στην καλύτερη περίπτωση με τρίμηνες συμβάσεις· τη γενίκευση της αδήλωτης και απλήρωτης εργασίας· τη συμπίεση των αμοιβών, οι οποίες σε μεγάλο βαθμό έγιναν ωρομίσθιες (πληρωμή με την παράσταση)· τις σχεδόν πλήρως απλήρωτες πρόβες· την αμοιβή με ποσοστά επί των εσόδων της παράστασης, κ.ο.κ. Τα παραπάνω, βεβαίως, σε συνδυασμό με την καλπάζουσα ανεργία στον κλάδο, το πρώτο λοκντάουν του Μαρτίου 2020 και το κλείσιμο των θεάτρων έφεραν στο προσκήνιο τα διαχρονικά εργασιακά προβλήματα του κλάδου, μεγιστοποιώντας τα και εντείνοντας περαιτέρω την εργασιακή και οικονομική επισφάλεια, ενώ πολλοί ηθοποιοί (όπως και άλλοι καλλιτέχνες) «βρεθήκαν στον αέρα» και αποκλειστήκαν από την επιδοματική πολιτική. Παρά το γεγονός ότι οι εμπειρίες της επισφαλούς εργασίας και της οικονομικής αβεβαιότητας θεωρούνται κοινός τόπος και φαίνεται να αποτελούν μια «κανονικότητα» στον εργασιακό βίο των καλλιτεχνών, η πανδημία αμφισβήτησε ακόμα και αυτήν τη «φυσιολογική αβεβαιότητα» προκαλώντας μια πολυεπίπεδη ή επιπρόσθετη ανασφάλεια. Πέραν των εμπειριών της επισφαλούς εργασίας εξετάζονται και οι στρατηγικές ατομικής και συλλογικής αντιμετώπισης της εργασιακής επισφάλειας (πολυαπασχόληση και ετεροαπασχόληση, συνεργατικά σχήματα, κοινωνική δικτύωση, συνδικαλιστική ενεργοποίηση και συλλογική δράση, κ.ο.κ.)

Ασπασία (Σίσσυ) Θεοδοσίου* και Ιωάννης Τσιουλάκης**

*Αναπλ. Καθηγήτρια, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

**Αναπλ. Καθηγητής, Queen's University Belfast

Οι μουσικοί ως επισφαλείς εργαζόμενοι/ες: ακούγοντας τις πολλαπλές κρίσεις

Οι μουσικοί δημιουργούν και εργάζονται σε πεδία απασχόλησης όπου συναντώνται πολλαπλές πολιτιστικές βιομηχανίες με ποικίλα και συχνά αντιφατικά καθεστάτα απασχόλησης. Ένα σταθερό, ωστόσο, χαρακτηριστικό της εργασίας τους σε όλους αυτούς τους τομείς είναι ο επίμονος και εξουθενωτικός ρόλος της επισφάλειας στις διάφορες εκφάνσεις της: εργασία χωρίς χαρτιά, εποχιακή απασχόληση, μη ρυθμισμένα εργασιακά καθεστάτα, έλλειψη κοινωνικής ασφάλισης και αποδυνάμωση των συλλογικών διαπραγματεύσεων. Οι συνθήκες αυτές έχουν επιδεινωθεί τα τελευταία 15 χρόνια στην Ελλάδα, πρώτα ως αποτέλεσμα της ελληνικής «οικονομικής κρίσης» και στη συνέχεια λόγω της πανδημίας του Κόβιντ-19.

Εκκινώντας από την μακροχρόνια εθνογραφική μας έρευνα στα ελληνικά αστικά κέντρα και την περιφέρεια, και το πρόσφατο ερευνητικό πρόγραμμα «Εργασιακή επισφάλεια και κοινωνική συνοχή στις πολιτιστικές και δημιουργικές βιομηχανίες», στην παρούσα ανακοίνωση θα διερευνήσουμε πώς οι μουσικοί στην Ελλάδα διαμορφώνουν τη σταδιοδρομία, τη δημιουργικότητα και την εμπειρία τους μέσα σε ένα πλαίσιο συσσωρευμένων κρίσεων. Με βάση την εθνογραφική μας παρατήρηση, συνεντεύξεις με μουσικούς και τη συνεργασία μας με συνδικάτα και συλλογικότητες, θα ανιχνεύσουμε τις μεταβαλλόμενες συνθήκες της μουσικής εργασίας και τις επιπτώσεις της στο βίο των εμπλεκόμενων εργαζομένων μουσικών, καθώς και στην πολιτιστική παραγωγή και κατανάλωση. Η παρούσα ανακοίνωση θα εστιάσει πιο συγκεκριμένα στα ακόλουθα ερωτήματα:

- Πώς βιώνεται, εννοιολογείται και αφηγείται η επισφάλεια από τους μουσικούς;
- Ποιοι είναι οι ενοποιητικοί και διαφοροποιητικοί παράγοντες αυτής της εμπειρίας με βάση τις πολλαπλές και διασταυρούμενες ταυτότητες των μουσικών; (φύλο, εθνικότητα, ηλικία, διάρκεια καριέρας, τοποθεσία, ταξικό υπόβαθρο, συνθήκες απασχόλησης κ.λπ.)
- Πώς επηρεάζει η εμφάνιση διάφορων μορφών κρίσης (οικονομικής, πολιτικής, δημόσιας υγείας κ.λπ.) τη συλλογικότητα, τη συνδικαλιστική οργάνωση και τις υιοθετούμενες μορφές διαμαρτυρίας των ίδιων των μουσικών;
- Μπορούν οι έννοιες της «φωνής» και του «ήχου» (καθώς και οι αντιστροφές τους, «αποσιώπηση/σίγαση» και «σιωπή») -έννοιες με ιδιαίτερη σημασία όσον αφορά τη μουσική δημιουργικότητα- να μας βοηθήσουν να κατανοήσουμε εθνογραφικά τις δυσχέρειες καθώς και τις μορφές εμπρόθετης δράσης των ίδιων των επισφαλών μουσικών.

Βιογραφικά Σημειώματα

Συντονιστές

Η **Ασπασία (Σίσσυ) Θεοδοσίου** είναι κοινωνική ανθρωπολόγος και Αναπληρώτρια Καθηγήτρια στο Τμήμα Μουσικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων. Απέκτησε το μεταπτυχιακό και το διδακτορικό της στην Κοινωνική Ανθρωπολογία από το Πανεπιστήμιο του Μάντσεστερ. Υπήρξε μέλος MC του διεθνούς ερευνητικού δικτύου "Remaking eastern borders in Europe" και συμμετείχε στο πρόγραμμα "Crosslocations" του Πανεπιστημίου του Ελσίνκι. Έχει εξάλλου συμμετάσχει σε διάφορα ερευνητικά προγράμματα και προγράμματα αξιολόγησης. Είναι επίσης μέλος της πρωτοβουλίας Decolonize Hellas. Στην ερευνητική της εμπειρία περιλαμβάνεται η πολύχρονη επιτόπια έρευνα με Τσιγγάνους/Γύφτους μουσικούς στην Ήπειρο (ελληνοαλβανικά σύνορα) και πιο πρόσφατα με Μιζραχί πληθυσμούς και τις πολιτικές και πρακτικές που σχετίζονται με την «ελληνική» μουσική στο Ισραήλ. Τα επιστημονικά της ενδιαφέροντα κινούνται μεταξύ άλλων γύρω από την ανθρωπολογία της μουσικής, ζητήματα εθνικισμού και επικράτειας, τα σύνορα και τις εθνοτικές ομάδες, και τις πολιτικές του πολιτισμού και της συγκίνησης γύρω από τη δημοφιλή/λαϊκή μουσική. Πιο πρόσφατα, την ενδιαφέρει το ζήτημα της καλλιτεχνικής εργασίας, η πολιτική της κουλτούρας και της επιδραστικότητας γύρω από τη δημοφιλή μουσική, οι κουλτούρες των θαυμαστών, οπολιτισμικός ρατσισμός και οι κληρονομίες της εθνικής καθαρότητας και της λευκής υπεροχής. Τα τρέχοντα εθνογραφικά της έργα επικεντρώνονται στην πολιτική και τις πρακτικές που σχετίζονται με την ελληνική λαϊκή μουσική στο σύγχρονο Ισραήλ και στην καλλιτεχνική εργασία δημοφιλών γυναικών μουσικών/τραγουδιστριών καθώς και στην περίπτωση της καλλιτεχνικής εργασίας σε μεταναστευτικά πλαίσια. Τέλος, συν-γράφει εθνογραφία για την καλλιτεχνική παρουσία της Γλυκερίας στο Ισραήλ.

Η **Χριστίνα Καρακιουλάφη** είναι Αναπληρώτρια Καθηγήτρια στο Τμήμα Κοινωνιολογίας του Πανεπιστημίου Κρήτης. Είναι απόφοιτη του Τμήματος Κοινωνικής Πολιτικής και Κοινωνικής Ανθρωπολογίας (Πάντειο Πανεπιστήμιο) και πραγματοποίησε τις μεταπτυχιακές και διδακτορικές τις σπουδές στη Γαλλία (Conservatoire National des Arts et des Métiers και Université Paris 1 – Panthéon Sorbonne). Παράλληλα, διδάσκει ως μέλος ΣΕΠ (από το 2005) και είναι συντονίστρια στη ΘΕ «Ειδικά Θέματα Ευρωπαϊκού Πολιτισμού» στο ΕΑΠ. Οι επιστημονικές της δημοσιεύσεις αφορούν σε θέματα: εργασιακής επισφάλειας, ανεργίας, κοινωνιολογίας των επαγγελματιών (με έμφαση στα καλλιτεχνικά επαγγέλματα), ψυχοκοινωνικών κινδύνων στους χώρους εργασίας, εργασιακών σχέσεων και συνδικαλισμού (με έμφαση στις εξελίξεις κατά την περίοδο της οικονομικής κρίσης). Είναι συγγραφέας των μονογραφιών Οι εργάτες της τέχνης. Το επάγγελμα του ηθοποιού στην Ελλάδα σε καιρούς κρίσης (Παπαζήσης, 2023) και Εργασιακές Σχέσεις: Θεωρητικές προσεγγίσεις και εμπειρικά

ζητήματα (Παπαζήσης, 2012) και συν-συγγραφέας της μονογραφίας Ανεργία και εργασιακή επισφάλεια. Διαστάσεις και επιπτώσεις σε καιρό κρίσης (INE-ΓΣΕΕ, 2014). Έχει συνεπιμεληθεί (με τον Μ. Σπυριδάκη) τους συλλογικούς τόμους Εργασία και Κοινωνία (Διόνικος, 2010) και Ανεργία, Κοινωνία και κοινωνική αναπαραγωγή (Gutenberg, 2017). Στην παρούσα φάση διερευνά τις επιπτώσεις της πανδημίας στις εργασιακές σχέσεις και τη συλλογική δράση των καλλιτεχνών, εστιάζοντας στο επάγγελμα του ηθοποιού. Είναι επιστημονικά υπεύθυνη του ερευνητικού προγράμματος Εργασιακή επισφάλεια και κοινωνική συνοχή: Η περίπτωση των πολιτιστικών και δημιουργικών βιομηχανιών (Labour Precarity and Social Cohesion: The Case of the Cultural & Creative Industries) (LaPreSC) που χρηματοδοτείται από το ΕΛΙΔΕΚ (ΑΡ. 16313) [Φορέας Υποδοχής: Πανεπιστήμιο Κρήτης (KA-11454)].

Ο **Γιάννης Τσιουλάκης** είναι Αναπληρωτής Καθηγητής Ανθρωπολογίας και Εθνομουσικολογίας στο Queen's University Belfast, όπου εργάζεται από το 2013. Προηγουμένως εργάστηκε ως Λέκτορας Εθνομουσικολογίας στα University College Cork και University College Dublin. Είναι απόφοιτος του Τμήματος Μουσικών Σπουδών του ΕΚΠΑ, και στη συνέχεια ολοκλήρωσε τις μεταπτυχιακές και διδακτορικές του σπουδές στην Εθνομουσικολογία και την Ανθρωπολογία στο Queen's University Belfast (ΜΑ το 2006 και διδακτορικό το 2011). Η πρώτη του μονογραφία, με τίτλο *Musicians in Crisis: Working and Playing in the Greek Popular Music Industry* εκδόθηκε από τον Routledge το 2020. Το βιβλίο αυτό αναλύει το κοινωνικό/πολιτισμικό πεδίο της επαγγελματικής μουσικής δημιουργίας στην Αθήνα, με έμφαση στην επισφάλεια και την οικονομική κρίση. Οι γενικότερες ερευνητικές του θεματικές περιλαμβάνουν την έννοια του 'κοσμοπολιτισμού' στη μουσική πρακτική και τον αντίκτυπό του στις κοινωνικές σχέσεις, την καλλιτεχνική εργασία, και τις διαλογικές της 'αξίας' και της αισθητικής στη δημοφιλή μουσική παραγωγή. Από το 2020, ερευνά το ρόλο του Covid-19 και άλλων συνεκδοχικών κρίσεων στις παραστατικές τέχνες, με έναν αριθμό δημοσιεύσεων και συνεργατικών προγραμμάτων, κάποια ολοκληρωμένα και άλλα τρέχοντα. Ένας αναλυτικός κατάλογος δημοσιεύσεων μπορεί να βρεθεί [εδώ](#). Ο Γιάννης Τσιουλάκης έχει επίσης εργαστεί εκτενώς ως επαγγελματίας μουσικός (πιανίστας, ενορχηστρωτής και συνθέτης) και ως εκπαιδευτικός μουσικής (πίانو και μουσική θεωρία) σε οργανισμούς στην Ελλάδα, την Ιρλανδία και το Ηνωμένο Βασίλειο. Είναι ιδρυτικό μέλος του Ελληνικού σχήματος [Ματ σε 2 υφέσεις](#) και της Βορειο- Ιρλανδικής μπάντας [Revue](#), με εκτενή δισκογραφία και συναυλιακή δραστηριότητα στην Ελλάδα και το εξωτερικό, από το 2000 μέχρι σήμερα.

Εισηγητές

Η **Αννα Μπονάρου** είναι διδάκτορας του τμήματος Κοινωνικής Ανθρωπολογίας και Ιστορίας του πανεπιστημίου Αιγαίου. Τα τρέχοντα ερευνητικά της ενδιαφέροντα επικεντρώνονται στο πεδίο του υλικού πολιτισμού και της ανθρωπολογίας των τεχνών/ τεχνικών, εστιάζοντας ειδικότερα στη σύγχρονη χειροτεχνία καθώς και στην κουλτούρα «φτιάξ' το μόνο σου». Το

ενδιαφέρον της για τον υλικό πολιτισμό και τις χειροτεχνίες συγκροτήθηκε μέσα από τις σπουδές της στην αρχιτεκτονική και την ενασχόλησή της με διάφορες χειροτεχνίες. Σήμερα εργάζεται ως μόνιμη εκπαιδευτικός στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση διδάσκοντας το μάθημα της τεχνολογίας. Ως εκπαιδευτικός έχει διδάξει μαθήματα καλών και εφαρμοσμένων τεχνών σε όλες σχεδόν τις βαθμίδες της εκπαίδευσης στο δημόσιο και ιδιωτικό τομέα από το δημοτικό σχολείο μέχρι την τριτοβάθμια εκπαίδευση και την εκπαίδευση ενηλίκων. Η διδακτορική της έρευνα επικεντρώθηκε στις τέχνες της υφαντικής, του κεντήματος και του πλεξίματος στη σύγχρονη ελληνική κοινωνία και διενεργήθηκε με πλήρη υποτροφία από το Ι.Κ.Υ. Έχει εκδώσει διάφορα βιβλία σχεδίου, χειροτεχνιών και αρχιτεκτονικής. Η ερευνητική της δουλειά έχει παρουσιαστεί σε συνέδρια και ακαδημαϊκά περιοδικά.

Ο **Θεόδωρος Κούτρος** είναι υποψήφιος διδάκτορας στο τμήμα Κοινωνιολογίας του Πανεπιστημίου Κρήτης. Είναι διπλωματούχος αρχιτέκτονας μηχανικός της Σχολής Αρχιτεκτόνων Μηχανικών του Εθνικού Μετσοβίου Πολυτεχνείου και μέλος του Τεχνικού Επιμελητηρίου Ελλάδας. Έχει ολοκληρώσει δύο Μεταπτυχιακά Προγράμματα Ειδίκευσης, «Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία» στη Σχολή Κοινωνικών Επιστημών του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου και «Κοινωνική Καινοτομία και Στρατηγικές Ανάπτυξης» στο Τμήμα Κοινωνικής και Εκπαιδευτικής Πολιτικής της Σχολής Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου και το Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών. Έχει παρακολουθήσει μαθήματα εικαστικών τεχνών και σχεδιασμού στο κολέγιο Central Saint Martins του University of Arts London. Πρόσφατα συμμετείχε ως εισηγητής στο 27^ο Πανελλήνιο Μεταπτυχιακό Εντατικό Σεμινάριο-Συνέδριο: Ζητήματα Μεθοδολογίας της Έρευνας στις Κοινωνικές Επιστήμες, που διοργανώθηκε από το Τμήμα Κοινωνιολογίας του Πανεπιστημίου Κρήτης και το Εργαστήριο Κοινωνικής Ανάλυσης & Εφαρμοσμένης Κοινωνικής Έρευνας. Έχει συμμετάσχει σε εικαστικά προγράμματα και αρχιτεκτονικούς διαγωνισμούς και έχει βραβευθεί με Εύφημο Μνεία (Βραβείο Εξαγοράς) στον Πανελλήνιο Σπουδαστικό Αρχιτεκτονικό Διαγωνισμό για το Κέντρο Επισκεπτών του Κέντρου Πολιτισμού Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος. Τα ερευνητικά ενδιαφέροντά του επικεντρώνονται στη βιομηχανική κοινωνιολογία, την κοινωνιολογία της εργασίας, τους κλάδους των πολιτιστικών και δημιουργικών βιομηχανιών, την κοινωνική οικονομία ή άλλους συνεργατικούς σχηματισμούς απασχόλησης και την αστική κοινωνιολογία.

Dr. **Zlatina Bogdanova** is a senior Assistant Professor at the Institute of Ethnology and Folklore Studies with Ethnographic Museum – Bulgarian Academy of Sciences. She obtained her doctoral degree in ethnology from the Martin Luther University Halle-Wittenberg after a successful defense of her thesis - Studying the Processes of Exclusion and Inclusion in Rural Bulgaria: the Significance of Kinship and Social Networks. She has earned a MA degree in Cultural Anthropology of Southeastern Europe from the Sofia University "St. Kliment Ohridski". The topic of her Master's thesis is: Intercultural aspects of the youth short-term labour migration within the frameworks of the "Work and Travel" program. Dr. Zlatina

Σελίδα | 12

Bogdanova holds a BA degree in Political Science - International Relations from the American University in Bulgaria (AUBG). She has published studies in the field of urban anthropology, cultural policies and heritage.

Η **Ελένη Καλλιμοπούλου** είναι εθνομουσικολόγος και επίκουρη καθηγήτρια στο Τμήμα Μουσικών Σπουδών του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών (PhD, MMus, SOAS, University of London). Είναι συγγραφέας των βιβλίων *Paradosiaka: Music, Meaning and Identity in Modern Greece* (Ashgate/Routledge, 2009), και *Learning Culture through City Soundscapes – A Teacher Handbook* (μαζί με τους Π. Κ. Πούλο και Κ. Κορνέτη, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, 2013), και συνεπιμελήτρια των βιβλίων *Εισαγωγή στην εθνομουσικολογία* (Ασίνη, 2014), *Μουσικές κοινότητες στην Ελλάδα του 21ου αιώνα: Εθνογραφικές ματιές και ακροάσεις* (Πεδίο, 2020) και *Αντι-αρχαία: επανεξετάζοντας την ιστορία από τα κάτω* (Ένωση Προφορικής Ιστορίας, 2021). Τα ερευνητικά της ενδιαφέροντα εκτείνονται στα ακόλουθα πεδία: Μουσική επιτέλεση και εθνογραφία, Δημοφιλής/λαϊκή μουσική και καλλιτεχνική εργασία, Εθνικισμός, δημόσιο φολκλόρ και πολιτικές του πολιτισμού, Προφορική ιστορία, Ακουστικός πολιτισμός και αστικός χώρος, Επιστημολογία και μεθοδολογία της έρευνας, Εφαρμοσμένη εθνομουσικολογία, Κριτική παιδαγωγική. Είναι ιδρυτικό μέλος της ερευνητικής ομάδας *sonorCities* και μέλος της διεθνούς συμβουλευτικής ομάδας του περιοδικού *Ethnomusicology Forum*.

Η **Χαρά Κόκκινου** είναι Υποψήφια Διδάκτωρ στην Κοινωνιολογία της Εργασίας του Τμήματος Κοινωνιολογίας (Πανεπιστήμιο Κρήτης) με μεταπτυχιακές σπουδές στην Κοινωνιολογία (Τμήμα Κοινωνιολογίας, Πανεπιστήμιο Κρήτης) και τη Φιλοσοφία (Τμήμα Φιλοσοφικών και Κοινωνικών Σπουδών, Πανεπιστήμιο Κρήτης). Το πρώτο της πτυχίο είναι στον Ευρωπαϊκό Πολιτισμό (Σχολή Ανθρωπιστικών Επιστημών, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο). Εργάζεται ερευνητικά σε προγράμματα του Εθνικού Κέντρου Κοινωνικών Ερευνών (ΕΚΚΕ), του Εργαστηρίου Κοινωνικής Ανάλυσης και Εφαρμοσμένης Κοινωνικής Έρευνας (ΕΚΑ ΕΚΕ, Τμήμα Κοινωνιολογίας Πανεπιστημίου Κρήτης) και του Κέντρου Ερευνών και Μελετών για τις Ανθρωπιστικές, τις Κοινωνικές και τις Επιστήμες της Αγωγής (ΚΕΜΕ) του Πανεπιστημίου Κρήτης. Την τριετία 2013-2015 εργάστηκε ως ερευνήτρια στο Πανεπιστήμιο του Manchester (Νομική Σχολή και Σχολή Διοίκησης Επιχειρήσεων) σε προγράμματα για την επισφάλεια στην απασχόληση και για τις επιπτώσεις των μέτρων λιτότητας στις συλλογικές διαπραγματεύσεις. Συμμετείχε επίσης στην έρευνα αξιολόγησης των μέτρων της περιόδου 2010-2015 στην Ελλάδα για τις συλλογικές διαπραγματεύσεις, στα πλαίσια της τεχνικής υποστήριξης του Διεθνούς Γραφείου Εργασίας (ILO).